

Kustmiljöexkursion 2019-09-17

Deltagare:

Jan Åberg
Bengt Hallberg
Per Hedström
Olle Nordell
Bo Lidgren
Johanna Engström
Björn Eriksson
Anniina Saarinen
Nina Stenbacka
Ingegerd Brändström
Bertil Brånin
Mats Johansson
Anneli Sedin
Åke Lidberg

Tavlefjärden

Samling vid bryggan i Kas. Åke berättar att det tidigare funnits en såg i området och att man hade sortering vid mynningen. Har sett en ökning i mängden vitfisk (braxen och id) över tid utanför fjärden och skarven har också upptäckt denna födokälla. Farleden in till Tavlefjärden har fördjupats. Det kan vara 2 meters variation i vattenståndet.

Bosses pråm tar oss in i Tavlefjärden.

I den inre delen av fjärden växer mycket säv och fräken. En fåra hålls öppen i mitten då det är en ström. Olle berättar att det finns mycket gädda på våren. Han bedömer att det kan vara Västerbottens bästa gäddställe och konstaterar att det finns mycket mat och gömställen för gäddan. Kanske inte lika mycket abborre dock.

På hösten finns häckande svanar här. Det finns även andra fåglar som havsörn, fiskgjuse, dvärgmåsar och vadare.

Längst in i fjärden finns naturreservatet och Natura2000-området [Tavlefjärden](#).

Ekologiskt sett borde det ses som en sjö. Det är dock klassificerat som ett kustvatten eftersom det har så mycket förbindelse med havet genom muddringen i mynningen. Jan funderar på om man skulle mäta salthalten i olika delar av fjärden. Det beror dock på tidpunkten då olika mycket havsvatten tar sig in vid olika vattenstånd och på olika djup i fjärden, med saltare havsvatten på botten.

Vi ser att det främst är stugor i den yttre delen. Redan när stugorna etablerades var det nog rätt grunt i den inre delen som troligen uppfattades som träsklik och oländig.

Efter lite spännande med drift i vassen och grundstötning längre ut kommer vi glada iland.

Vad kan göras för att förbättra vattenkvaliteten/igenväxningen (diskuterades på slutet av dagen)

Mats konstaterar att det kan vara svårt att åtgärda utifrån de olika behoven. För att hindra uppgrundningen och igenväxningen borde fjärdens tröskel göras grundare så att fjärden blir en sjö, men då kommer båttrafiken in i fjärden inte lägre att kunna bedrivas på samma sätt. Rimligen kan det dock finnas tekniska lösningar för detta.

Igenväxningen kan vara en kombination av naturlig igenväxning genom landhöjningen och mänskligt orsakad näringstillförsel. Åtgärder uppströms kan minska tillförseln. Nina konstaterar att det behövs mer undersökningar innan man sätter in åtgärder och de genomförs i Tavelåprojektet. Kanske skulle man även behöva titta på om det finns en internbelastning med läckage av näring från fjärdens sediment. Jan funderar dock på om det främst uppstår i djupare fjärdar. Det är dock rätt syrefritt då årorna blev svarta när vi tryckte ner dem i sedimenten.

Vi funderar på skördning av säv och fräken. Det är i så fall viktigt att inte bara klippa vassen och låta den flyta iland, utan biomassan måste forslas bort för att få bort näringsämnen som kväve och fosfor från systemet. Det finns stora arealer, 200-300 hektar. Kan vara en idé att skörda bitvis så att man inte påverkar gäddornas lek- och födosöksområden för mycket. Längs in mot ån är det naturreservat och där vill nog inte naturbevakarna att vi ska skörda. Olle menar dock att det finns en större vattenspegel längre in.

Anniina förklarar att vid muddringar i grunda områden blir det en ansamling av vatten där man muddrat vid lågvatten och de grundare områdena vid sidan blir torrare och det kan bli ännu mer växlighet som följd.

Västerbäckviken

Vi funderar på systemen med flada-glosjö-glo-kustnära sjö och hur viktiga de är för reproduktionen av fisk. Vandringshinder i form av felaktigt lagda trummor kan försämra denna funktion. Jan berättar att Västerbäckviken är en kustnära sjö som inte längre får in något havsvatten vid höga vattenstånd/stormar. Det verkar inte finnas jättemycket fisk där och det är en oligotrof (näringsfattig sjö). Trumman har inget fall så fisk borde kunna ta sig in till sjön vid högflöden även om det finns mycket vegetation vid trumman. Oklart om dimensioneringen är OK vid högflöden. Kanske inte den mest prioriterade trumman att byta menar Jan. eDNA-analyser visar att i alla fall gädda kan komma hit.

Marragrundsfjärden är en glosjö som får in havsvatten. Den har också mer fisk.

Vi diskuterar att det ofta kan bli fel vid trumbyten då det är totalentreprenad på arbetena. Kanske finns miljökunskapen längre upp i organisationerna men inte hos de som gräver. Trummorna hamnar ofta för högt vilket leder till fall och vandringshinder. Johanna berättar att man i upphandlingar i

Skellefteå kommun försöker ställa krav på kontroller. Hon berättar även om att bantrummor börjar bli populära. Där man kan lägga ut sten på en cementbotten och sedan lägga på "locket". Ibland har man haft problem med tvärslån som man lagt in för att minska erosionen inne i trumman. Dessa har dock lett till urgrävning bakom tvärslån och resulterat i hinder i sig.

Bantrummor, bilder från Google.

Sladan

Vi tittar på trumbyte vid Sladan som bytts inom ramen för projektet Kvarken Flada. Den blev bra! Kanske skulle man behöva lite mer stor sten för att hindra erosion vid högflöden. Anniina berättar att man i projektet ställde krav på erfarenhet av trumbyten och vad fiskar behöver. Jan tog även fram en plan för trumbytet. Det var ändå bra att man besökte området när trumman skulle bytas... Många exalterade exkursionsmedlemmar 😊.

Jan berättar att Sladan är lite näringsrik och att det finns stora fiskar i den. Det finns t.ex. gädda, abborre och mört. Tack vare åtgärden sitter nu glosjön Sladan ihop med fladan Halsskärsgraven dit vi beger oss härnäst.

Halsskärsgraven

Anniina berättar om projektet Kvarken Flada som restaurerat fladan. 30 flador har undersökts i Kvarken. I hela Kvarken (både Finland och Sverige) är ca 30 % opåverkade av exploatering. Motsvarande siffra för Västerbotten är ca 50%. Det är viktigt att bevara de flador som fortfarande är opåverkade då dessa är viktiga uppväxtområden för varmvattensfiskar och har höga naturvärden. Mänsklig påverkan på flador är t.ex. muddring. Det är värst med muddring i själva tröskeln eftersom det påverkar vattenutbytet. Det blir som att släppa proppen ur ett badkar och istället för en konstant vattennivå följer det havets nivå. Det kan därför bli mindre vatten i fladan vid lågvatten. Dessutom blir det kallare vatten och det kan påverka fisken som gynnas vid varmare temperaturer på våren. Muddringar inne i fladan kan leda till grumling och borttagande av viktiga lekområden. Ofta är stugägare negativt inställda till vattenväxter men de kan göra det mindre grumligt genom att ta upp näring. Bryggare kan skugga vattenväxterna och påverka deras utbredning, något som i sin tur kan påverka abborre och gädda som trivs med det skydd och mat som vattenväxterna ger.

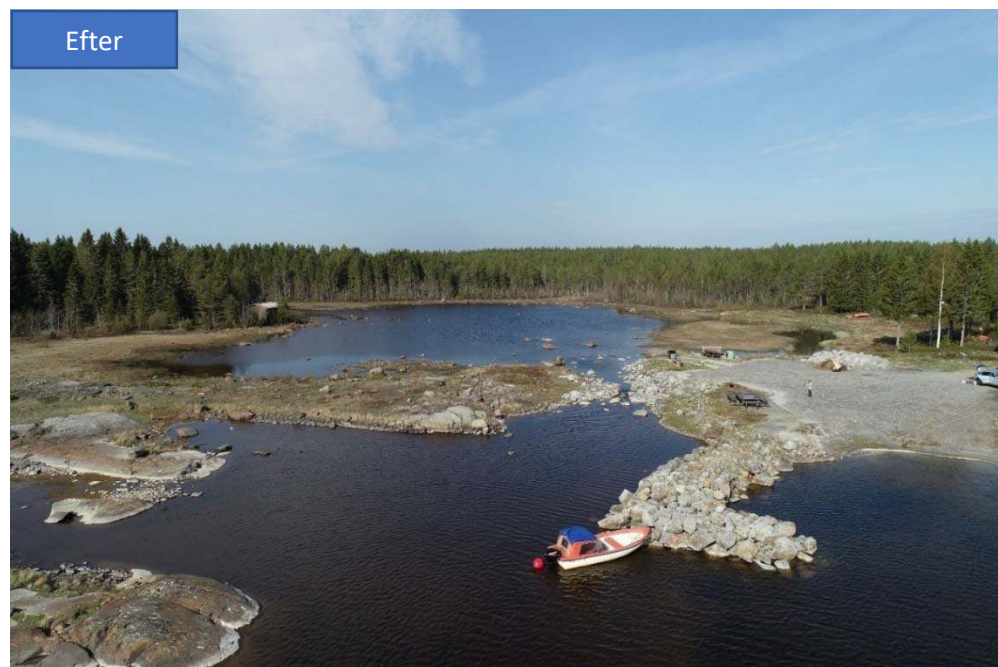
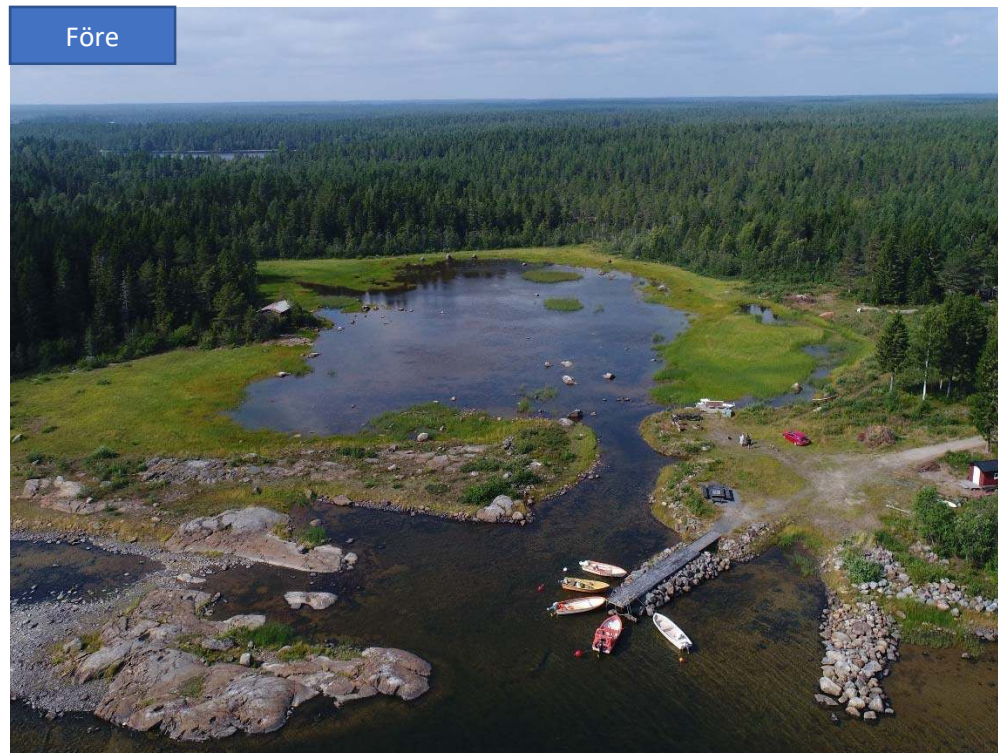
I Sverige finns en storleksgräns vid 25 hektar för att kallas flada. I Finland finns ingen storleksgräns. Förutom en särskild morfologi där trösklar eller sund gradvis leder till en avsnörning av fladan till en glosjö genom landhöjningen finns det även biologiska definitioner. Det finns speciella vattenväxter i dessa miljöer som ändras över tid.

Halsskärsgraven är den första restaurerade fladan i Sverige! Man har fyllt igen den tidigare muddrade tröskeln och återställt fladans funktion.

Nivån på tröskeln sattes på samma nivå som den övriga tröskelns miniminivå utifrån indikationer på gamla flygbilder att det nog var lite djupare där även tillbaka i tiden. Hade kanske kunnat fylla lite mer men man ville inte fylla för mycket heller utan ha kontakt med havet som det är tänkt. Man såg i alla fall väldigt mycket gäddor där i våras.

Det var ett bra val av åtgärdsobjekt då det redan fanns en gemensam anläggning utanför fladan och bara en båt inne i fladan. Förlängde den gemensamma bryggan för att få plats med den kvarvarande båten och förstärkte rampen för sjösättning. Kan nog vara bra att satsa lite på "smörjmedel" när dessa restaureringar inte är så vanliga. Fundera på om man kan ersätta funktionen de boende tappar, som t.ex. båtplatser. Hade dock varit för dyrt för att skapa en helt ny brygga.

Förutom denna flada tänker projektet även restaurera en flada vid Kronören i Lögdeå. Även där ska en muddring i tröskel läggas igen.

Slutdiskussion

Hur kan kusten förvaltas i ett helhetsperspektiv?

Bertil lyfter det viktiga med ett långsiktigt perspektiv så att inte exploateringen förstör viktiga värden. Kommunal planering kommer in här. Tyvärr kan politiska viljor vara en fortsatt exploatering och det är ofta svårt att hindra om det inte finns tydliga fakta om värden. Det är viktigt att lyfta fram värdena i alla fall!

Nästa års exkursion

Kanske kunde vi besöka Flurkmark och titta på åtgärd i form av återmeandering av bäck?

I Tavelåsystemet ska man eventuellt jobba med utfiskning av vitfisk (beroende på resultat av provfisken). Kan också vara intressant.

Tack för bra ordnad exkursion!

//Antecknat av Anneli och fotat av Bengt och Mats